

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria :
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 7164.

Prea onoraților protopresviteri și onorată preoțime din eparchia Aradului.

Dela intrarea în viață a cunoscutelor legi politice-bisericești, informându-ne noi la totă ocaziunea, dela unii protopresviteri și preoți ai noștri, despre influința acelor legi, asupra simțului religios, la poporul nostru, ni s'a spus: că până acuma, încă nu se observă vre-o influință dăunătoare, nici în simțul religios al poporului, nici în venitele preoților.

De și credem că așa va fi de presinte; ne îndoim însă, că tot așa va fi și în viitoriu, pentru-că, ceea ce nu s'a întâmplat în răstimpul celor 2 luni, dela introducerea acelor legi, se va întâmpla de sigur, în decursul anilor viitori.

De aceea ne simțim dători, a observa și prin această, onoratei noastre preoțimi, se nu se amăgescă a crede, că tot așa va fi și pe viitoriu; ci presimțind răul ce ne așteaptă, se ne pregătim de timpuriu al preîntimpina și preveni, cultivând tot mai mult simțul religios, în popor, la toate ocaziunile binevenite, ca pre unicul nostru scut de apărare, între grelele împrejurări în cari ne aflăm.

Deasemenea ne simțim dători a observa onoratei noastre preoțimi, că nici în privința venitelor sale, se nu se amăgescă a crede, că tot așa va merge și pe viitoriu, pentru-că îndată ce statul își va completa, numai încălta, matriculele sale, oamenii nu se vor mai folosi de estrase din cele bisericești, și așa preoții vor perde cu totul, și acele venituri modeste, ce le au acuma, dela estrase.

Așa pentru essemplu: preste 15—18 ani fetele; êr preste 18—22 ani, feciorii carii vor pași la căsătorie, nu vor mai lua es-

trase din matriculele bisericești, putându-se, atunci, folosi de matriculele de stat.

Chiar și numai acestea, precum și alte asemenea eventualități viitoare, pre cari nu le putem prevedea, ne împune tuturor mare detorință, a stărui din toate puterile, la cultivarea simțului religios în popor, precum și la paralisarea grelelor urmări, ce ar veni asupra bisericei noastre, și din scăderea modestului venit preoțesc.

Slăbirea simțului religios, se poate paralisa, numai prin dezvoltarea și cultivarea lui în măsură tot mai mare, din partea preoțimei; êr scăderea venitelor preoțești, se poate paralisa, numai prin sporirea și dezvoltarea forțelor materiale ale bisericei și poporului nostru.

Pre când constatăm cu bucurie, că cei mai mulți preoți ai noștri au stărui și stăruesc mult, la dezvoltarea și cultivarea simțului religios în popor; pre atunci siliți suntem a recunoște de altă parte, că prea puțini dintre preoții noștri au conlucrat, până acuma, și la sporirea și dezvoltarea forțelor materiale ale bisericei și poporului nostru, fiind acești preoți de aceea credință greșită, că acesta n'ar cădea în detorința lor, precum și că poporul ar fi dătoriu a le rebonifica și scăderile obveninde în venitele lor preoțești.

Este o mare seducere această, din partea preoților, cari nu se cred dători a conlucra și la sporirea și dezvoltarea forțelor materiale ale bisericei și poporului, știut fiind, că una dintre cele mai cardinale detorințe a dâșilor este: a învăța și lumina poporul în toate direcțiunile bune și folositoare, și așa și în cea a dezvoltării forțelor materiale. Și mai mare rătăcire este însă a aștepta, ca poporul se

rebonifice și scăderile venitelor preoțești, când este de comun cunoscut, câte alte sarcini grele apasă pe popor, și cum el în urma acelor sarcini, nu numai nu este în stare, a mai rebonifica și scăderile venitelor preoțești — dar nu știe, cum va mai putea îndeplini, nici ameliorarea dotațiunei învățătorilor, prescrisă în lege, prin adaosul așa numitelor quin-quenale, dela care depinde sörtea școlelor noastre și aceea a viitoriului nostru.

Situațiunea acésta ne împune tuturor, nu numai de a conlucra și la sporirea și desvoltarea forțelor noastre materiale; dar și a ne îngriji în alt mod, și pre alta cale, atât de rebonificarea scăderilor obveninde în venitele preoțești, cât și de ameliorarea, preste tot, a modestelor dotațiuni preoțești și învățătoarești, pentru-că din și în și, tot mai mulți bărbați distinși, se se dedice acestor chiamări înalte, și apoi și ca se se pótă, cu drept cuvânt, pretinde dela toți preoții și învățătorii nostri, se și fie la înălțimea chiamării lor.

Din considerațiuni ca acestea, noi, încă la 1877 am înființat așa numitul fond preoțesc, cu menițiunea de a ajuta, în rëndul întâiu, pre preoții deficienți, și pre vëdulele și orfanii preoțești; în rëndul al 2-lea pre preoții dela parochiile mai slab dotate; ér în fine în rëndul al 3-lea și după timp, când fondul va fi în stare, și pre toți ceilalți preoți din eparchie, dar după-ce în anul trecut, arëtându-se necesitatea și a unui fond special de pensiune, consultând noi preoțimea și asupra modului înființării unui atare fond, densa în mare parte s'a dechiarat, a nu mai putea contribui și la un atare fond, și totodată a cerut transformarea fondului creat în 1877 în fond de pensiune: de sine se înțelege că acest fond de și în stare bună, prea puțin va mai putea contribui și la ameliorarea dotațiunei preoțești, decât döră acordând împrumuturi, când vor fi a se cumpëra realități pe seama bisericilor, cum s'a urmat și până acuma.

Astfel stând lucrul, nu ne remâne decât se facem și noi, ceea ce au făcut și preoții altor confessiuni, și anume: se creăm și noi fonduri speciale, în fie-care parochie, dar totodată se sporim și pre cele existente.

Trebbe se facem acésta, nu numai pentru ameliorarea dotațiunei preoților și a învățătorilor nostri, și prin acésta pentru ușorarea poporului, macar după timp, de unele sarcini, dar și pentru-că acele fonduri se-i fie și poporului de ajutoriu cu împrumuturi, în casuri de lipsă, ca se nu fie avisat la camătarnici.

Adese-ori așim pre preoții și învățătorii nostri plângându-se, că ei n'au dotațiuni așa bune, cum le au preoții și învățătorii altor confessiuni; dar tot asemenea așim și obiectionându-se alor nostri, că nici ei nu conlucră cu aceleași succese la crearea de fonduri nouë, ori macar la sporirea celor existente, cum fac acésta preoții altor confessiuni.

Fiind noi convinși, că nu există nici unul între preoții nostri, carele n'ar voi și n'ar dori a conlucra după putință, la sporirea fondurilor existente, și la crearea și de fonduri nouë, numai cât mulți dintre dënșii, pôte nu vor fi sciind cum se procedă la crearea acelor fonduri: venim și la acésta ocasiune, a le da și din parte-ne unele indigetări scóse din esperință.

Între multele și diferitele mijlóce cari s'ar putea folosi la crearea de fonduri, conform înprejurărilor noastre, mai ales douë ar fi mai ușor aplicabile, și ducétore la scop.

Unul ar fi, introducerea colectelor benevole de naturale, mai ales în anii mai roditori, în fie-care parochie, cum practiséză acésta și alte confessiuni, și înființarea așa numitelor „*magazine de bucate*,” ér altul ar fi buna îngrijire a capitalelor existente și a venitelor bisericesci.

Dacă numai înainte cu vre-o 20—30 de ani, — și ce sunt acesti 20—30 de ani, în viața unui popor? s'ar fi introdus în tóte parochiile colecte de naturale, astăzi n'ar fi nici o parochie, care n'ar avea fond de câteva mii floreni, cum și au deja multe parochii, în cari s'a introdus, mai de mult asemenea colecte. Și éráși, dacă numai înainte cu 20—30 ani, s'ar fi îngrijit bine, în tot locul, capitalele și venitele bisericesci, astăzi n'ar fi nici o parochie, care n'ar avea câteva mii de floreni, precum și au, tóte acele parochii, în cari s'au îngrijit bine acele capitale și venite.

Ér dacă ar esista în tot locul atari fonduri, atunci ușor s'ar putea ameliora și dotațiunea preoților și a învățătorilor; și poporul ar fi scutit de asemenea sarcini, și chiar de a fi exploatat prin camătarnici.

Étă dar iubiților de ce folos ar fi asemenea întreprinderi, făcute, cu puțină ostenélă.

Precumcă asemenea întreprinderi sunt sigur ducétore la scop, destulă dovédă înprejurarea, că multe chiar dintre cele mai slăbuțe parochii ale noastre, unde sunt preoți și învățători vrednici, și-au creat fără vre-o greutate asemenea fonduri, din cari apoi și-au cumpërat și pământuri bisericesti; pre când în alte

parochii mai avute, nu s'a făcut nimica numai din cauza neinteresării preoților și învățătorilor.

Deci dacă până acuma numai puțini preoți și învățători ai noștri sau gândit serios la acestea, acuma, — în fața situațiunii în care ne aflăm, — este timpul suprem, ca unul fie-carele să se cuge-te serios, și la împlinirea acestei detorințe, — căci dacă careva nici acuma, n'ar face acésta, 'unul ca acela ar comite greu păcat contra bisericeii stră-bune, pentru care și-ar trage asupra-și osenda lui Dumnezeu și a posterității.

Pentru a combina cât mai bine și isvórële de venit și modul de procedere la asemenea întreprin-dere, aflăm de bine a dispune întrunirea onoratei preoțimi în conferințe tractuale, în tot anul câte-odată, în zilele după anul nou, sub conducerea con-cernintelui protopresviter, carele să însărcină a con-voaca preoțimea din tractul submanuat la acea confe-rință ori singură, ori dinpreună și cu învățătorii, pre-cum va afla de bine, pe zilele ce le va crede mai potrivite, după anul nou.

În acele conferințe, să se dea ocaziune, fie-cărui membru a-și spune părerea, asupra izvórëlor și modului de procedere, atât în privința înființării de fonduri nouă, cât și în privința administrării, spo-ririi și cruțării celor deja esistente bisericesci; mai încolo fie-carele preot se fie provocat a arăta pe scurt, în fața conferinței, cum a proces dânsul la desvoltarea simțului religios, și cu ce rezultat? cum a proces la crearea unui fond parochial, și cu ce rezultat? cât este de mare capitalul fondului biseri-cesc și al celui școlariu din parochia sa? și cum se îngrijeste? ér la anul, tot asemenea să arăte, cât s'au sporit acele fonduri prin stăruința sa? și preste tot ce sporiu a putut face dânsul?

Tóte aceste arătări să se iee pe scurt și la protocolul conferinței, care până în 10 zile după țin-nera conferinței, să va înainta și Consistoriului, spre ulterioară afacere.

Așteptând dela toți se satisfacă cu zel și bună-voință și acestor îndrumări și sfaturi părintești, și implorând ajutorul Ceriului și asupra acestei întreprinderi, cu binecuvântare archierescă am rămas.

Arad, 21 Noemvre 1895.

Al Vostru

de binevoitoriu :

Ioan Meștanu, m. p.
Episcopul Aradului.

Prelegeri din psihologie.

(Continuare).

Asociațiunea externă și internă. Distingem doue forme principale de asociațiune succesivă, și a-nume: 1) *asociațiunea externă*, 2) *asociațiunea internă*.

Asociațiunea externă se bazează pe oare-care *habitudine* sau *obicinuința*, ce ne-o câștigăm prin *exercițiu repetat*. Dacă anumite reprezentațiuni, fie ori-cât de disparate în privință interioară, se dau conștiinței mai demulte-ori în o *conexiune exterioară determinată*, noi vom fi inclinați de a-le reînol în aceeași conexiune. Principiul, care serve de basă asociațiunii externe, se numește: *legea exercițiului asociativ*. Acest principiu este numai o aplicație specială a legii exercițiului, care se validează la toate funcțiunile centrale. De ex. cuvintele unei poe-sii le putem recita numai în ordinea, în care ne-am exercitat de a-le ține în minte; tot prin exercițiu repetat putem să asociăm și să reproducem un șir de numeri, ce nu au nici o legătură internă între sine.

Asociațiunea internă operează împreunare între astfel de reprezentațiuni, cari mai nainte nu au fost legate între ele nici-odată; înse condițiunea indis-pensabilă a unei împreunări de felul acesta este tot-deauna *asemănarea* sau *afinitatea* reprezentațiunilor. Ceea ce se înțelege așa, că reprezentațiunile trebuie să aibă una cu alta oare-cari *elemente comune*. Prin-cipiul, care serve de basă asociațiunii interne, se numește: *legea afinității asociative*. Observăm înse, că aci afinitatea reprezentațiunilor este de a-se lua în cel mai larg înțeles, așa încât ea se extinde la toate elementele lor. De ex. vederea lupului îmi re-produce imagina despre un câne; miseria oamenilor săraci îmi poate aduce-aminte starea fericită a celor avuți; vezând o carte, îmi vine în minte autorul ei; vederea armelor, îmi reproduce întemplierile resboiului, șcl. Visurile și fantezmele delirului toate rezultă din asociațiuni formate pe basa afinității. Deci forma fundamentală a tuturor asociațiunilor interne este: *asociațiunea generală după asemănare*. Chiar și reprezentațiunile cele mai contastante se pot asocia numai dacă sînt oare-cum înrudite între ele. Asociațiunile interne sînt acele împreunări ale reprezentațiunilor, cari *pregătesc* și *spriginesc* procesele cu-getării.

d) *Condițiunile fiziologice ale asociațiunii și repro-ducțiunii.*

Fiziologia demonștră, că prin exercitarea repetată a unei activități, în organul respectiv, de ex. în mână, în ochiu, rămâne o anumită dispozițiune funcțio-nală, adecă o înclinare de a executa de nou aceea activitate, și ne face totodată capabili de a executa o activitate determinată tot cu mai mare înlesnire. Așa se are lucrul și la reproducțiunea reprezentațiunilor. Acest principiu fiziologic se numește: *legea dispozițiunii funcționale restante*. Pre-cum ochiul prin exercițiu devine din ce în ce mai apt de

a estima distanțele spațiale, fără ca prin aceasta retina sau mușchii oculari să sufere vre-o schimbare în structura lor: tocmai astfel rămâne în nervi și în organele centrale după fie-care act de reprezentare o anumită dispozițiune funcțională, care apoi facilitează reînnoirea acelor reprezentări în conștiință. Exercițiul fiziologic al tuturor organelor se bazează mai ales pe modificările, cari rămân în centrele lor nervoase după fie-care activitate sensorială sau motorică. Atât asociațiunea externă, cât și cea internă se pot privi ca niște forme ale exercițiului.

Regula afinității asociative ne arată, că o excitațiune sensorială centrală, în virtutea dispozițiunii funcționale, pe care o produce, este aptă de a împrespeta o altă excitațiune anterioară, înrudită cu ea; ear regula habitudinei asociative constată faptul, că acele excitațiuni sensoriale, cari au obvenit adese-ori împreunate, se redeșteaptă una pe alta, tocmai ca excitațiunile înrudite.

Dacă exercităm un mușchiu în executarea unei mișcări determinate, el devine capabil de a efectua aceea mișcare cu facilități tot mai mare. Și de câte-ori același mușchiu intră de nou în acțiune, executarea mișcării exercitate va apăre cu atât mai favorizată. Tocmai astfel facilitează o reprezentare reproducerea altei reprezentări, care este similită cu ea.

Și precum un membru, care s'a exercitat în mișcare alături de alt membru, de sine vine în mișcare deodată cu acesta din urmă: tocmai astfel se redeșteaptă una pe alta reprezentările, cari au obvenit împreunate prin obicinuință.

e) Efectele apercipiunii în procesele de asociatiune și reproducțiune.

Apercipiunea și asociatiunile. La toate formele de asociatiune întimpinăm următorul fenomen: dintre reprezentările asociate se aleg anumite elemente, cari față de celelalte devin predominante. La sinteza asociativă intră în punctul de privire al conștiinței numai senzațiunile cele mai tari. La asimilațiune una și aceeași percipiune se poate împreuna cu cele mai diverse reprezentări, așa încât reprezentarea rezultantă poate fi acuzi una, acuzi alta. Tot așa și la complicațiuni. La asimilațiuni și complicațiuni asemenea găsim elemente dominante. În fine, la asociatiunile succesive eărăși pot veni înainte împreunări multiple, căci la fie-care reprezentare aparțin numeroase alte reprezentări, cari se pot aduce în legătură asociativă cu ea. Toate aceste date demonștră, că și la împreunările asociative conlucră apercipiunea. Ceea ce se înțelege așa, că atât alegerea elementelor dominante, cât și combinarea unor anumite reprezentări este rezultatul apercipiunii.

Apercipiunea și reproducțiunile. De asemenea se poate observa influența apercipiunii și la reproducțiune. Aci procesul e analog cu apercipiunea impresiunilor sensoriale, și anume: înervațiunea voluntară, dela care depinde apercipiunea, reagează în contra centrelor nervoase sensoriale, și dintre excitațiunile aflate acolo înaltă la intensitate mai mare pe aceea, pentru care e adaptată mai bine, și care apoi, ca reprezentare reproducă, va și intra în punctul de privire al conștiinței. Influența apercipiunii se mai arată în fine și prin senzațiunile detensiune, pe cari le simțim de câte-ori voim să ne aducem aminte de ceva.

f) Cursul reprezentărilor reproduce.

Reprezentările de timp. Reprezentările

despre timp se produc prin combinarea succesiunii întâmplărilor sau schimbărilor, cari se pot distinge unele de altele, și cari formează totodată o serie neîntreruptă în conștiință. Dacă ne închipuim două întâmplări, de ex. „fulger“ și „tunet“, și ni-le reprezentăm separate, încă nu se poate produce reprezentare despre timp; dacă inse le combinăm așa, că întâmplarea primă se reprezintă încă în conștiință, când vine a doua în ea, atunci noi vom aduce aceste două reprezentări în raport de timp una cu alta.

Aprețierea timpului present. Când aprețiem durata timpului conform cu schimbările, cari decurg în viața noastră psihică, aceeași măsură de timp, de ex. o „oră“, o „zi“ șcl., ni se pare acuzi mai lungă, acuzi mai scurtă. Timpul present ni se pare cu atât mai scurt, cu cât reprezentările, cari ocupă conștiința noastră, decurg mai repede și neîmpedat; din contră, timpul apare lung, când cursul reprezentărilor este prea lent ori întrerupt prin diferite incidente. Când ni-se wrește, cursul reprezentărilor, din lipsa unui conținut mai interesant, stagnează. Causa acestor fenomene este atențiunea sau apercipiunea. Când sintem ocupați cu lucruri interesante, atențiunea în fie-care moment este reclamată de impresiunile actuale, așa încât nici nu cugetăm la timp; din contră, când ne plictisim, ni se pare, că timpul decurge mai încet, pentru-că atențiunea așteaptă cu încordare impresiunile viitoare.

Aprețierea timpului trecut. Cu privire la aprețierea timpului trecut, avem să observăm următoarele. Când ne aducem aminte de timpul petrecut în plictisire sau așteptare, acela poate să ne pară foarte scurt; ear timpul, în care am fost ocupați cu diverse lucrări, în aducere aminte ne apare mai scurt, ori mai lung. Mai scurt ni se pare timpul trecut, dacă s'au perondat în conștiință reprezentări, cari au reclamat toată atențiunea; fiind-că în acest cas și reproducțiunea acelor reprezentări va decurge ușor și fluent. Mai lung decum a fost în realitate ne apare timpul petrecut cu lucrări mărunte, ce nu stăteau în nici o legătură între ele; pentru-că acum și reproducțiunea se efectuește mai anevoe.

Aprețierea intervalelor de timp foarte scurte și a celor lungi. În fine, experiența mai demonștră, că timpul în proporție foarte scurt, de ex. $\frac{1}{10}$ din o secundă, ni-l închipuim de regulă mai lung; din contră, un interval mai lung de timp, de ex. o lună, un an, șcl., în aducere aminte ni se pare relativ mai scurt, și încă cu atât mai scurt, cu cât aprețiem intervale mai lungi, șcl.

2. Impreunările apercipiive.

a) Activitatea împreunătoare și descompunătoare a apercipiunii.

Impreunările apercipiive ale reprezentărilor se produc prin influența imediată a apercipiunii active. Aceste împreunări presupun existența diferite formele de asociatiune. Dintre mai multe repre-

representațiuni, pe cari le oferă conștiinței asociațiune, a percepțiunea *alege*, și anume pe unele le *împreună*, ear pe altele le *despărtește*. Amândouă funcțiunile aceste sînt posibile, pentru-că între reprezentațiunile unite prin asociațiunea internă totdeauna putem găsi *asemănări* și *deosebiri*.

Pe asemănări se bazează *unificarea*, ear pe deosebiri *descompunerea* reprezentațiunilor. Cea dintăiu este forma *positivă*, ear cea din urmă forma *negativă* a activității a percepțiunei comparative.

b) Aglutinațiunea.

Așa se numește acea formă de împreunare a percepțivă, care rezultă din reunirea mai multor reprezentațiuni în o reprezentațiune nouă, așa încât aceasta din urmă cuprinde în sine pe cele dintăiu *ca elementele sale, și fie-care element își păstrează independența sa*. Aci a percepțiunea împreună anumite reprezentațiuni separate, pentru a forma din ele o *reprezentațiune nouă unitară*. De ex. prin asociațiune împreună reprezentația unui „turn” și aceea a unei „biserici.” Din aceste două reprezentațiuni se naște prin aglutinațiune, ca reprezentațiune nouă „turn de biserică”, care conține amândouă reprezentațiunile constituante, înse nu în legătură externă de asociațiune, ci reprezentațiunea „biserică” a devenit o *determinațiune* a reprezentațiunei „turn” și încă așa, că fie-care din elementele aglutinate și-a păstrat independența sa. Ca exemple pentru aglutinațiune servesc *cuvintele compuse* ale diferitelor limbi. Înse e de observat, că aglutinațiunea lingvistică nu coincide totdeauna cu cea psihologică.

c) Sinteza a percepțivă.

În multe cazuri împreunarea reprezentațiunilor e și mai intimă decât la aglutinațiune, așa încât elementele contopite *își perd independența lor*, și nu-le mai putem distinge, ci avem în conștiință numai reprezentațiunea rezultată din ele. Acest fel de împreunare se numește: *sinteza a percepțivă*. Procesul sintezei a percepțivă se poate bine observa în dezvoltarea limbilor. De ex. înțelesul original al cuvântului latin *paganus* era *sătean*, după ce înse religia creștină s'a răspândit în tot imperiul roman, și în o anumită epocă aderenții religiei vechi au rămas numai locuitorii dela sate, pe când cei dela orașe au adoptat religia cea nouă: s'a schimbat și înțelesul cuvântului *paganus*, însemnând acum *necreștin*. Cuvântul *minister* la început, însemna servitor, astăzi înse are de tot alt înțeles. Tot astfel s'a transformat, și înțelesul cuvântului *domn*, care în timpurile vechi reprezenta o distincțiune mare, pe când azi e un titlu de tot vulgar. În toate cazurile acestea, contopirea reprezentațiunilor vechi cu altele nouă s'a operat prin sinteza a percepțivă. În reprezentațiunea rezultată nu mai putem cunoaște elementele originale.

d) Formarea noțiunilor.

Originea. Când îndreptăm *atențiunea noastră* asupra mai multor obiecte *de același fel*, de ex. mai mulți arbori, aflăm că ele au unele însușiri, în cari *sămănă*, și altele, în cari *se deosebesc*. De ex. toți arborii au rădăcini, trunchiu lemnos, ramuri, frunze, flori, fructe: aceste sînt însușirile *simile*; înse unii arbori sînt mari, alții mici, unii groși, alții subțiri, șcl.: aceste sînt însușirile, prin cari *arborii se deosebesc* unii de alții. Așa dar, fie-care reprezentațiune complexă se compune din mai multe reprezentațiuni isolate, dintre cari unele vin înainte la toate obiectele de un fel, altele înse nu.

Prin repetiții a percepțiunea va găsi *reprezentațiunile comune* ale mai multor obiecte tot cu mai mare înlesnire. Așa se va întâmpla, că fiind date mai multe obiecte de un fel sau reprezentațiunile lor, însușirile mai importante, cari sînt *comune* tuturor obiectelor, și prin cari acestea se caracterizează mai hotărît, atingînd sensurile noastre mai adesea și mai intensiv, se vor și conserva și reproduce mai bine, decât însușirile variabile, cari sînt mai puțin importante. De ex. în reprezentațiunea unui „arbore” rădăcinile, trunchiul, ramurile, frunzele, sînt acele reprezentațiuni, pe cari le aflăm la toți arborii și cari, prin urmare, se apercip și ne rămân mai bine în minte, pe când grosimea, înălțimea șcl. au numai rol secundar. Sub influența a percepțiunei însușirile comune mai multor obiecte de un fel, se vor uni în o *imagină*, care se numește: *reprezentațiune generală* sau *noțiune psihologică*. Deci noțiunea psihologică este *schema sau imagina comună* a mai multor reprezentațiuni isolate. De ex. o imagină compusă din reprezentațiunile: rădăcină, trunchiu, ramuri, șcl., pe cari ni le putem închipui mai mici sau mai mari, mai groase sau mai subțiri, șcl., ne dau în conștiință *reprezentațiunea generală* sau *noțiunea arborelui*.

(Va urma.)

Dr. P. Pipoș.

Episcopul Nectarie Dimitrievici.

Inregistrăm cu durere, că venerabilul prelat al bisericii ortodoxe sârbe Pré Sânția părintele Episcop al Vârșetului Nectarie Dimitrievici a trecut la cele eterne Lunia trecută în urma unui morb repentin, fiind în etate abia de 55 de ani, lăsând în cel mai profund doliu biserica soră sârbescă și străpunând în doliu și biserica noastră română, cătră carea s'a arătat totdeauna cu multă bunăvoință.

Răposatul s'a născut la anul 1840 în Becicherecul mare. Studiele gimnasiale le-a făcut în orașul său

natai, cele juridice la Viena, ér cele teologice în Vêrșeț. La anul 1864 a fost promovat la gradul de protodiacon, la 1872 de archimandrit ér la 1877 a fost ales și întărit de Episcop al diecesei Vêrșețului, carea o-a păstorit cu tact și înțelepciune până în momentul trecerii sale din această lume.

Depunând o lacrămă de durere pre mormântul mult regretatului defunct rogăm pre Dumnezeu, ca sufletul său se-l așeze în locașurile dreptilor!

Correspondință

Valea-Bistrei 12/24 Noemvrie a. c. *)

Onorată Redacțiune!

În Nr. 41 al „Foai diecesane“ între Varietăți ați binevoit a publica următoarele: „Reflectanții la posturile de învățatori din Cireșa-Zavoi și Voislova-Valeamare sunt îndatorați a împlini și cantoratul bisericesc după ritul gr. or.“ Cetind acesta mă uimii foarte, cu atâta mai vèrtos, că școlele numite, ca și toate din fostul confiniu militar romano-banatic, sunt școle comunale.

Ca probă, că am fost îndreptățit a mă uimi, cu permisiunea Onoratei Redacții, voi aduce pățania bisericeii gr. or. din Rusca-montană, unde se află învățatorul Simeon Botescu, carele a absolvat preparandia de stat din Deva și el însuș este un ardelean și se ocupă cu preilecțiune cu speculații de nuci, mere, fân, împrumuturi de bani și este agentul societății de asigurațiune Phönix. Acest învățatoriu își primesce salariul din banii bisericeii gr. or., de cântarea bisericească însă nu voesce să scie, cu toate că în concursul publicat de patronul societății brașovene montanistice i-s'a pus de datorință. În această resistință este sprijinit de inspectoratul regesc de școle.

Comuna bisericească încă din anul 1889 a cerut ajutorul Venerabilului Consistoriu a mers o deputație la inspectoratul regesc de școle din Logoj, a subșternut prin Consistoriu o petiție la Înaltul Ministeriu de culte încă la 1890; dar pace bună, de nicăirea nu a primit nici un răspuns, ne cum vre un ajutoriu și scăparea bisericeii de o sarcină nedreaptă. Învățătoriu, vedându-se sprijinit din toate părțile, mijlocesce prin comisia școlară comună dela inspectoratul reg. de școle decisul din 4 Martie 1894 Nr. 981, ca școlarii să nu fie întrebuințați la nici o funcție bisericească, chiar și afară de orele de învățământ, de cât numai cu învoirea comisiunei școlare. Adecă școlarii sunt opriti a fi întrebuințați ca administratori în biserică și la înmormântări. Auđi lume și țără! Edificiul școlar este al bisericeii, ea plătesce pe învățătoriu cu 350 fl. anual, școlarii sunt fii bisericeii și învățătoriu nu voesce, ér școlariilor este oprit a servi bisericeii. Astfel se luptă biserică gr. or. din Rusca-montană cu cele mai mari neajunsuri.

Despre adevèrul celor scrise, se pôte convinge ori și cine din archiva parochială, de unde și eu am luat. Dară nu acesta mi-a fost intenția, ci numai ca să probez uimirea mea.

Ca o nouă probă aduc la cunoscință publică următoriu comunicat în traducere românească, căci originalul magiar se află la oficiul parochial din Voislova.

„Inspectoratul reg. de școle al cottului Caraș-Severin Nr. 3095 ex 1895. Mult On. D. Traian Balea preot gr. or. în Voislova. Referitoriu la rugarea îndreptată mie la 23 Oct. a. c. Vê însciințez pe On. D-Vôstra, că în

înțelesul regulamentului pentru școlele populare din confiniu militariu învățatorii nu pot să fie îndatorați a face serviții cantorale. Încât însă numindul învățatoriu pentru Voislova este în stare a împlini servițiul cantoral și aplicat, comitetul administrativ îi pôte da concesiune la acesta. Logoj la 30 Octomvrie 1895. Dr. Dengi Iános. inspector reg. de școle.“ Eată, că eram în drept a mă îndoi.

Așadară, învățătoriu, dacă are cualificație în cântarea bisericească și dacă voesce să facă serviții de cantor nu are voie, ci trebue să cêră învoirea respective concesiunea comitetului administrativ, ca se împlinescă astfel de serviții. Credincioșii gr. or. sunt datori să plătescă pe învățătoriu pre când acesta este oprit a face serviții bisericeii lor și a învêța pe școlari să preamărească pe Dzeu în cântări rituale, érá la cas de mórte a vre-unui creștin plătitoriu, învățătoriu nu-i este ertat se cânte: „Cuduhurile dreptilor.“

Departe am ajuns cu învățatorii plătiți de noi. Credincioși și preoți din confiniu militar! să facem o acțiune comună pentru delăturarea pericolului ce amenință creșterea religioasă morală a fiilor nostri. Rêul acesta să încuibéză acuma în Valea Bistrei și cine garantéză, că cei din Craina sau Almăj vor fi scutiți? Ore nu ar fi bine ca protopresbiterii să se pună în fruntea mișcării. Cum ar fi dacă reprezentanții grâniceri ai cottului Severin ar aduce cestiunea în congregație? Dlor! să nu uităm: „Ađi mie, mâne ție,“ apoi: „Unde-i unu nu-i putere la nevoi și la durere.“ Să arêtam mai mult interes și activitate, căci cu cele de până acum, ne prăpădim unu câte unu. X

Calendarul Indictului

séu al anului bisericesc 1896 visect dela Domnul și Mântuitoriu nostru Isus Christos,

întocmit pe câte o săptămână cu indicațiuni tipiconale privitoare la slujbele dumnezeesce și cu alte însemnări folositoare creștinilor ortodocși.

Luna lui Noemvre (Brumariu)

are 30 de zile.

Săptămâna a 28-a după Rusalii. Glasul dominant 2.

Luni în 27. — Pomenirea sftului M-nic Iacob Persul; a prea cuv. părinților nostri Roman făcătoriu de minuni și Pinufrie și a sftului Natanail.

Tipic: Imbinăm slujba Octoichului săptămânal cu a Mineiului, în care se află: Stihiri de séra gl 2 cu gl 2. Stihóvna cu gl 5. Tropariu gl 4. — Canónele gl 2 (Sedélna gl 8) Condac gl 2. Sfétilna și Stihóvna cu gl 8.

Alte însemnări: Avem pătrariul din urmă € al lunei la 7 ore 59 minute dim.

*

Marti în 28. — Pomenirea prea cuv. părintelui nostru și mărturisitoriu Stefan cel nou; a sftului M-nic Irinarch și a sftilor Andreiu, Petru și Anna.

Tipic: Sêvêrșim slujba imbinată a Octoichului cu a Mineiului, în care se află: Stihiri de séra gl 6 cu gl 6. Stihóvna cu gl 8. Tropariu gl 4. — Canónele gl 6. Condacul cuv, gl 8. (Sedélna gl 1 și gl 4) Condacul sftului gl 2 și gl 4. Sfétilna. Celelalte din Octoich.

*

Miercuri în 29. — Pomenirea sftului M-nic Paramon și a sftilor 370 de mucenici ce au mărturisit împreună cu densusul.

Tipic: Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, care cuprinde: Stihiri de séra gl 4. cu gl 4. Tropariu gl 4. — Canónele gl 4. (Sedélna gl 4) Condac gl 4. Sfétilna. Celelalte din Octoich.

*) Reproducere din „Fóia diecesană.“

Joi în 30. — Pomenirea sftului, măritului și a tot fădatului *Apostol Andrei* cel întâiu chemat și a prea cuv. păr. nostru Frumendie, eppul Indiei.

Tipic: Săvârșim slujba din Mineiu. La Vecernia cea mare: Stihiri de séra gl 4 cu gl 4. Intrare. Proch. țilei. Paremiile: din soborniceasca carte a sftului *Apostol Petru*. Stihirile Litiei gl 1 și gl 8 cu gl 8. Stihovna gl 5 cu gl 3. Tropariu gl 4. — *La Utrenie*: Sedelnele gl 4 și gl 3. (Polileleul cu Mărimurile și Sedelna gl 5. Antifonul. Prochimenul. Laudele mici. Evangelia dela Mateiu c. 4. stih 18.) Psalm 50. Catavasiile Nascerei Dlui (Canónele gl 1 cu Sedelna gl 8). Condac gl 2. Sfétilna. Laudele mari gl 1 cu gl 8. Măritórea mare gl 8. — *La Liturgie*; Fericitirile din canon p. 3 și 6. Ap. și Evangelia sftului; dela Ioan c. 30 sth 35. —

Notă. Dăcă cade Sftul Andreiu pe ți de Duminecă, atunci după sfta Liturgie facem parastas intru pomenirea fericitului Archiepiscop și Metropolit *Andreiu baron de Șiaguna*, ér dăcă Sftul Andreiu nu cade pe ți de Duminecă, (ca și în cazul de față) atunci parastasil se face în Dumineca urmăză după 30 Noemvre.

Din Sinacsariu: Sftului *Apostol Andreiu* „cel întâiu chemat“ a fost din Vitsaida, fiul lui Iona și frate cu sftul *Apostol Petru*. Andreiu a fost la început ucenicul înainte mergătorului și Botezătorului Ioan, care arătând cu degetul spre Mântuitorul, a dis „eată mielușelul lui Dumneșeu“ și din acest moment Andreiu a urmat ca cel întâiu chemat lui *Christos*. După pogorirea Duhului sfânt preste apostoli, Andreiu a binevestit Evangelia în părțile peninsulei Balcanice: în „Turcia și Macedonia și în cele ce ajung la Dunăre, în Tessalia și Ellada.“ Densul a luat cununa de Mucenic în insula Pelopones unde a fost restignit pre cruce. Sfintele lui móște s'au adus la Constantinopole și s'au astrucat împreună cu ale lui Luca și Timoteiu în lumina biserică a sftilor Apostoli.

Luna lui Decemvrie (Răpctiune, Undrea).

are 31 țile. Șia are 9 óre, nóptea are 15 óre.

Vineri în 1. — Pomenirea sftului proroc Naum; a cuv. Filaret milostivul și a sftului M-nic Anania.

Tipic: Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, în care se află: Stihiri de séra gl 3. Tropariu gl 2. — Canónele gl 5 (Sedelna gl 5) Condac gl 4. — Celelalte din Octoih.

Alte însemnări: Preoții încep a face sfințirea apelor mici pentru postul Nascerei Dlui la tóte cășile credincioșilor și sfințirea apelor lunare (voditele) prin casele credincioșilor, la cari sunt poștiți.

Sâmbătă în 2. — Pomenirea sftului proroc Avvacum; prea cuv. părinților nostri și postnici: Ioan Eraclemon, Andreiu și Teofil; a sftei M-nițe Miropa.

Tipic: Săvârșim slujba imbinată a Oct cu a Mineiului în care se află: Stihiri de séra gl 4, Tropariu gl 2. — Canónele gl 4, (Sedelna gl 4) Condacul gl 8. — Celelalte din Octoihu.

Duminecă în 3. — a 28-a după Rusalii, — Pomenirea sftului proroc Sofronie; a celui dintru sfti păr. nostru Teodor archieppul Alecsandriei, a cuv. părinților nostri: Teodul eparchul și Ioan eppul Coloniei, și a M-niceilor Agapie, Selevc și Manas.

Tipic: Imbinăm slujba învierii cu a sftului din Mineiu. — Glasul dominant 3. Catv. Nascerei Dlui. Evangelia învierii a 6-a. La Liturgie Ap. și Evangelia Duminecei a 28-a. — La Mineiu se află: Stihirile de séra gl 4 Tropariu gl 2. Canónele gl 6, (Sedelna gl 6 cu gl 3) Condacul gl 4.

Nota. Astăzi facem parastas pentru fericitul Archiepiscop și Metropolit *Andreiu* baron de Șiaguna.

Alte însemnări: Sórele resare la 7-52, ap. la 3-29, Șia a scăđut în decursul săptămânei cu 7 minute. Măne ți Luni, avem lună nouă.

Val. Magdu.

D I V E R S E.

* *Alegere de protopresbiter*. Joia trecută s'a întrunit sinodul protopresbiteral al tractului Belințiuului spre a efectui alegerea de protopresbiter sub presidial d-lui comisar consistorial Dr Traian Puticiu. Sinodul — precum ni-sé raportéză — a decurs în cea mai frumoasă ordine și dintre recurenții luați în lista candidaților de comitetul protopresbiteral au întrunit părintele Iosif Grădinariu paroh în Seciani și asesor consistorial 51 de voturi, ér părintele Vasiliu Domșa paroh în Toracul mic 5 voturi.

* *Societatea „România Jună“*, a publicat raportul anual pe al 25-lea an administrativ, din care estragem următoarele: Societatea a avut în a. tr. 36 membri fondatori, 109 onorari, 62 emeritați și 32 ordinari. A încurs 65 reviste și jurnale. Biblioteca constă din 866 opuri în 1070 volume și 90 broșuri. Averea totală a societății este de 13,455 fl.

† *Necrolog*. Cu inima adênc sfășiată de dorere aducem la cunoscința consăngenilor, amicilor și cunoscătorilor, că în veci neuitatul frate **Georgiu Munteanu**, *ces. reg. căpitan I. Clasă în pensiune* în urmarea, unui morb îndelungat și împreunat cu grele suferințe, și împărtășit cu Săntele Taine, Joi în 23 Noemvre (5 Dec.) la 9 óre séra și-a dat sufletul în mânil Creatoriului, în al 43-lea an al etății și al 23-lea ca militar în serviciu activ. Rămășițele pămênțești ale defunctului după îndeplinirea ritualelor bisericesci gr. or. sé astrucă spre vecinică odihnă, Duminecă în 26 Noemvre (8 Dec.) la 8 óre înainte de améři în cimiteriul din Totvaradia. — Fie-i țerina ușóră și memoria binecuvântată! — Totvaradia, 23 Noemvre (5 Dec.) 1895. — Archip, ieromonach; Iosif preot; Aureliu, Ioan, Petru, frați. Flóre și Emilia, surori. Grigorie Neicu și Nicodim Cosma, cumnați. Persida, Maria, Susana cumnate. Traian, Zaharie, nepoți, Sofia, Lucreția și Vióra nepóte.

† *Necrolog*. Invetătorul Ilie Cuiedan din Silinghia în etate de 38 ani după suferințe îndelungate a réposat în Domnul la 28° Noembre. Rămășițele pămênțești au fost aşđate spre vecinică odihnă în 29 Nov. cu solemnitatea cuvenită. Predica funebrală a fost rostită de părintele protopop tractual Constantin Gurban, prin care dete expresiune durerii ce o suferé biserica și șcôla noastră prin mórtea prea timpurie a decedatului. În veci a mintirea lui!

† *Imormântarea* lui Ales. Dumas fiul s'a întemplat în Paris cu pompă rară, deși repausatul a cerut în testamentul seu înmormântarea cea mai simplă. Pânza mortuară în giurul sicriului o țineau Roujen directorul beleartelor, Bizard comandant l legiunii de onóre, amiralul Duperre, apoi celebritățile literare Zola, Sardou, Cla-

retie, pictorul Detalie și directorul Academiei de științe. **Presidentul** republicii a fost reprezentat prin **adjutantul** său, eară guvernul prin patru ministri. La **monumentul** lui A. Dumas tatăl conductul a făcut o pauză de un minut. **Imormântarea** s'a întemplat cu spesele statului.

Inșciințare.

Toți p. t. D. D. restanțieri ai tipografiei noastre diecesane sunt prin această rogați, ca să binevoască a trămite la adresa „**administrațiunea tipografiei diecesane**” sumele cu cari dătoresc! Cei ce nu pot solvi acum, trămite-ni obligațiune corăspundătoria?

Îi rogăm prin această pre toți mai vërtoș pentru aceea, că se apropie finea anului și trebuie să încheiăm și noi socoțile anuali; dar de altă parte îi rogăm și pentru aceea, că acum ne-am săturat de provocări, cari așa vedem, că sunt numai spese zădarnice. Acei dătorași, cari nu ni-vor da respuns nici prin solvire, nici prin obligațiunea corăspundătoria, dela noi alte provocări nu vor mai primi, ci simpluminte vor avé de lucru în cauzele aceste cu **advocatul** nostru, carele sigur își va sci face dătoria.

Arad, 8 Decembre st. n. 1895.

Administrațiunea tipografiei diecesane.

Concurse.

Pentru deplinirea postului învățătoresc la școla rom. gr. or. confesională din **Checheșiu**, se escrie concurs cu termen de alegea pre **17/29 Decem. a. c.**

Emonumintele sunt: în bani gata 180 fl.: în naturale: 10 măși metr. grâu à 6 fl. = 60 fl.; 10 măși metr. cucuruz à 4 fl. = 40 fl.; 4 jugere pământ estravilan = 20 fl. parte fênațiu, parte arătoriu; pentru conferință 6 fl., scripturistica 5 fl., 32 metri lemne aduși în curtea școlei din cari este a-se încălzi și sala de învățământ; locuiră liberă și grădină de legumi; dela imormântări mari 40 cr. și mici 20 cr.

Recursele ajustate cuvințios se vor subserne Reverendissmului Domn adm. prot. **Lucian Șiepețian** în Kiszeto având recurenții a-se presenta în v'ro Duminecă ori sêrbătore în biserica locală spre a-și arêta desteritatea în tipic și cântare.

Cei apți de a înființa cor vocal, vor avea preferință, **Checheșiu**, 8 Noemvre 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: **LUCIAN ȘIEPEȚIAN**, adm. protopresbiteral.

—□—

Pentru posturile îmbinate de preot și învățătoriu în comuna **Bunea-română**, se publică concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare.

Emolumintele sunt, și anume:

1) Dotațiune preotăescă: una sesiune de pământ constatătoare din 30 jugere, dela o sută de numere de case câte o măsură de cucuruz în bômbe, stolele dela imormântări, cununii, boteze și altele, și plațul parochial de 800□.

2) Salariul învățătoresc: 210 fl. în bani gata, și 90

fl. în naturale. 10 fl. pentru conferință, și 5 fl. scripturistica, localitate cu estravilan și grădină de un juger, 32 metri de lemne pentru școlă și învățătoriu.

Doritorii de a ocupa aceste posturi, au a se presenta în biserica din loc pentru a-și arêta desteritatea în cant și oratorie; tot odată alesul preot și învățătoriu este obligat a se îngriji și de cantul bisericesc în Dumineci și Sêrbători. —

Recursele ajustate conform prescrișelor legii și adresate comitetului parochial din **Bunea-română**, se se trimită M. On. Domn adm. protop. în **Chisetu** (Kiszeto) până în 30 de zile dela publicarea acestui concurs.

Bunea-română, în 11/23 Noemvre 1895.

Damaschin Gherga, m. p. Ioan Gherga, m. p.
preș. com. par. not. ad hoc.

Cu scirea mea: **LUCIAN ȘIEPEȚIANU**, m. p. adm. prot.

—□—

Pentru deplinirea parochiei vacante de classa a III-a din **Monerêu**, comitatul **Aradului**, protopresbiteratul **Bineu**, se escrie concurs cu termen de alegea de **30 de zile** dela prima publicare.

Venitele sunt: 1) 1/2 sesiune pământ arătoriu estimată la 192 fl.; 2) Din botezuri 10 fl.; 3) Din cununii 27 fl.; 4) Din îngropăciuni 60 fl.; 5) Cuartir liber cu grădină de îngrigirea și susținerea căruia se va îngriji alesul preot estimat la 50 fl.; 6) Birul dela 100 Nre case câte una vică 100 fl.; 7) Alte venituri sigure 20 fl.

Cei ce doresc se recurgă la această parochie se aviséză ca recursele lor ajustate cu tôte documintele și adresate com. par. din **Monerêu**, se le trimită Prea On. Domn protopresbiter în **Boros-Jenô**, până în presera espirării celor 30 de zile, având recurenții a se presenta în Sânta biserica din loc pentru a-și arêta desteritatea în cântare și oratorie.

Monerêu, 15/27 Noemvre 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: **IOAN CORNEA**, m. p. protop.

—□—

Pentru ocuparea postului învățătoresc a școlei nou înființate în **B-Comloș**, cu termen de alegea pe **26 Noemvre st. v. a. c.** se escrie concurs.

Emolumintele: 1) în bani 350 fl. v. a.; 2) locuință cu două chilii, tindă, cameră și staul, împreună cu jumătate grădină cu pomi și vie; 3) 3 stângini paie.

Dela recurenți se pretinde — pe lângă calificațiunea prescrișă de legile în vigóre — se posadă și documinte de cunoștința notelor, fiind obligat a întemeia și conduce chor de băieți, carele va avea să cânte în Dumineci și sêrbători. Pentru conducerea chorului de băieți deja esistent, i-se pune în prospect onorariu special.

Având alesul a conduce și strana dréptă, are a-se presenta în s. biserica spre a-și arêta desteritatea în cântare.

Recursele adresate comitetului parochial, se se trimită Prea On. Domn protopresbiter și inșpector școlar **Paul Miulescu** în **Nagy B-Komlos**.

Alesul va avea să instrueze două clase inferiøre, cari i-se vor designa de autoritățile locale.

B-Comloș, din ședința comitetului parochial gr. or. rom. ținută la 5/17 Noemvre 1895.

Iuliu Vuia, m. p. Vichentie Groșoreanu, m. p.
notariu. președinte.

În conțelegere cu mine: **PAUL MIULESCU**, m. p. protopresbiter, inșpector de școle.

—□—